

5256D7F004F4D61. 13. *Поощрение и защита прав человека*. Доклад Специального докладчика по вопросу о поощрении и защите прав человека и основных свобод в условиях борьбы с терроризмом Мартина Шейнина. Документ ООН E/CN.4/2006/98, п. 47 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=E/CN.4/2006/98>. 14. *Report on terrorism and human rights of Inter-American Commission on Human Rights*, Документ ОАД ОЕА/Ser.L/V/II.116, Doc.5 rev. 1 corr., 22 October 2002, paras. 51, 55 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cidh.org/Terrorism/Eng/toc.htm>. 15. *European Court of Human Rights in Lawless v. Ireland (No 3) (Application N° 332/57)*, Judgement of 1 July 1961, para. 28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://echr.ketse.com/doc/332.57-en-19610701/view/>. 16. *Сиракузские принципы толкования ограничений и отступлений от положений Международного Пакта о гражданских и политических правах*. Документ ООН E/CN.4/1985/4, Приложение (1985), п.39-41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legislationline.org/ru/documents/action/porup/id/14624>

УДК 341.12

Є. І. РИБИНСЬКИЙ

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З БОРЬБИ ІЗ ВІДМИВАННЯМ БРУДНИХ ГРОШЕЙ

Аналізується діяльність міжнародних організацій з боротьби із відмиванням брудних грошей та доведено, що саме діяльність ООН є найвпливовішою у боротьбі з цим явищем.

Ключові слова: міжнародні організації, відмивання брудних грошей, організація ООН.

***Rybinskiy E.I.* Деятельность международных организаций по борьбе с отмыванием грязных денег**

Анализируется деятельность международных организаций по борьбе с отмыванием денег и доказывается, что именно деятельность ООН является самой влиятельной в борьбе с данным явлением.

Ключевые слова: международные организации, отмывание денег, организация ООН.

***Rybinskiy Evgeniy.* The activity of international organizations to fight against the legalization of funds**

The issue considers international organizations to fight against the legalization of funds and it was proved that the activity of UNO organization is the most influential in a fight of such phenomenon.

Key words: international organizations, the legalization of funds, the UNO organization.

Сучасний розвиток у галузі економіки особливо виділяє фінансову співпрацю різних учасників. Рівень фінансового співробітництва, без сумніву попри його позитивний вплив на економіку, має і побічну сторону – це протиправність і використання фінансових ресурсів. Минуле століття дало поширення в кількісному та географічному плані нового виду злочинних діянь – легалізація доходів (відми-

вання), здобутих незаконним шляхом. Підвищена небезпека від цієї діяльності полягає не лише в тому, що має місце легалізація незаконних прибутків, яке саме по собі несе небезпеку будь-якому укладу життя суспільства та розвитку світових економічних відносин на рівні суб'єктів підприємницької діяльності, а й у тому, що ці так звані доходи фактично перебувають за межами оподаткування та використовуються у різних видах злочинної діяльності. Все це суттєво впливає на зростання небезпеки у вигляді росту злочинності, руйнуючи основи моралі та функціонування суспільства. Вивільнені кошти включаються в обіг як неконтрольована грошова маса, що позначається на інфляційних процесах, порушує законності нормального ринкового розвитку, вносить диспропорції в економічну систему будь-якої держави.

За своїм походженням легалізація незаконних доходів як протиправне діяння, що в наш час визнано злочином у більшості країн світу, існувало і раніше. Насамперед нагадаємо, що у 17 – 18 століттях діяли легалізатори незаконних доходів – «ростовищики» (особи, які давали гроші в кредит), діяльність яких засуджувалася не лише світськими законами, а й церковними правилами¹. По-друге, до легалізації незаконних доходів традиційно належала категорія пошукачів скарбів, доходи яких також могли використовуватися всупереч природним економічним процесам.

Розглядаючи історичне зародження такого протиправного діяння в сучасних економічних відносинах та, відповідно, терміна «відмивання брудних грошей», слід звернутися до Сполучених Штатів Америки, де виник цей термін у зв'язку із злочинною діяльністю першого такого «відмивальника» відомого ватажка злочинних угруповань Аль-Капоне². Згодом зазначений термін почав широко застосовуватися у міжнародно-правових актах як такий, що означає легалізацію незаконних доходів.

Система легалізації награваних Аль-Капоне грошей здійснювалася через мережу будинків побуту, а саме там, де використовувалися пральні автомати. Процедура такої злочинної діяльності була такою: вночі учасники злочинного клану вчинювали злочини, грабежі, розбої та отримували «брудні гроші», а вдень через мережу пральних автоматів начебто прали білизну, тобто промивали їх. Пральні автомати були обрані за формою їх дії – всі вони працювали за готівковий рахунок і ввечері виручка ставала легальною, тобто нібито законним – «чистим капіталом». Отже, цей термін реально відображає суть незаконної операції: «брудні гроші» запускаються до «прання» і стають, таким чином, чистим капіталом – «відмитими». У 1931 р. Аль-Капоне був заарештований, але, на жаль, не за відмивання «незаконних доходів», а за ухилення від сплати податків, оскільки на той час не існувало відповідного законодавства у США та й у всьому світі.

Процес використання автоматів, де є можливість легалізувати незаконні гроші, поширився й на інші їх види – сьогоденні гральні автомати казино, маленьких кав'ярень та інші структури, у яких є можливість вкладати «брудні гроші» і отримувати «чесні», легальні виграші, виручку тощо.

Другим «винахідником» проведення операцій з легалізації незаконних доходів став М. Ланскі, який займався банківською діяльністю в США. Він використовував заощадження банку SWISS шляхом залучення до його активів «брудних грошей», і це дало йому змогу легально накопичити значні капітали³. Потім Ланскі, маючи у своєму розпорядженні ці незаконно отримані капітали, створив систему подальшого обігу нелегальних доходів. Його спосіб полягав у простій

схемі «позика – повернення». Брудні гроші у вигляді позики давалися громадянам, юридичним особам, іноземним банкам та навіть країнам, що потім поверталися з процентами, в тому числі й із сплатою податків. Для контролюючих фінансових органів будь-яка сплата податків є головним в оцінці законності діяльності фінансових установ. Тому той, хто займається банківською діяльністю та сплачує податки не підлягав підозрі. Такий винахід і донині вважається найбільш досконалим способом відмивання «брудних грошей».

З огляду на те, що така діяльність «відмивальників» призвела до виникнення транснаціональних кримінальних угруповань, міжнародне співтовариство ідентифікувало її як одну з найбільш серйозних та небезпечних, яка загрожує нормальному розвитку світових економічних відносин⁴.

Для боротьби з цим явищем на універсальному рівні було започатковано міжнародні інституційні механізми. Насамперед у 1972 р. відповідно до Протоколу Єдиної конвенції про наркотичні препарати було створено Комітет з координації боротьби з незаконним обігом наркотичних препаратів та психотропних речовин⁵. У 1988 р. Генеральна Асамблея ООН, керуючись Рекомендаціями цього Комітету, прийняла Конвенцію про незаконний обіг наркотичних препаратів та психотропних речовин, у якій визначила поняття «відмивання» незаконних доходів, а також форми співробітництва держав щодо боротьби з цим явищем, у тому числі й заходи, що мали вжити держави, зокрема здійснювати конфіскацію таких доходів на користь держави.

Слід підкреслити, що ще раніше ООН також приймала рішення раз на п'ять років при проведенні всесвітніх Конгресів з боротьби зі злочинністю та поведіння з правопорушниками з приводу усунення причин і умов, які живлять злочинні явища, у тому числі й незаконний обіг наркотиків. Така діяльність ООН дала поштовх для розгляду питання відмивання «брудних грошей». На Каїрському конгресі у 1995 р. ця проблема була визначена як головна у боротьбі з організованою злочинністю⁶. Підставою для такого висновку було узагальнення існуючої практики з боротьби з нелегальною легалізацією (відмиванням) доходів, здобутих злочинним шляхом, що вже мала місце в ряді країн Європи та США.

У 1986 р. Генеральна Асамблея ООН в Резолюції 145/86 «Про заходи, направлені на боротьбу з легалізацією (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом»⁷, запропонувала Проект спеціальної Конвенції з даного питання. У ньому передбачалося встановити:

- пріоритет норм Конвенції над національним законодавством, включаючи й конституційні норми;
- визначення поняття такого злочину, як і поняття злочинних доходів;
- виключення поняття недоторканності щодо осіб, які вчинили даний злочин, включаючи глав держав та урядів;
- покладання на осіб, які підозрюються у вчиненні такого злочину, доведення джерел надходження доходів;
- конфіскацію злочинних доходів, якщо їх власники не можуть довести законність надходження доходів;
- створення наддержавного незалежного слідчо-оперативного органу, що міг би без перешкод проводити оперативно-пошукові заходи, навіть щодо глав держав та урядів;
- зобов'язання керівників банківської сфери надавати слідчо-оперативному

органу ООН на його вимогу будь-яку інформацію;

– застосовувати ООН економічні санкції щодо держав, які не ратифікували зазначену Конвенцію.

Зауважимо, що ці пропозиції тривалий час розглядалися урядами, оскільки торкалися важливих питань конституційного права, насамперед пріоритету норм цієї Конвенції над конституційними нормами, а також суттєвого розвитку кримінального права, зміни традиційного розуміння презумпції невинуватості, оскільки Проект передбачав систему доказування вини підозрюваним.

Але дискусійність цих питань не зупинила процес роботи над Проектом цієї Конвенції. У Відні в 1990 р. за пропозицією Генеральної Асамблеї ООН понад 160 країн прийняли з цього питання Конвенцію. До неї увійшло більшість положень проекту, зокрема знайшло чітке визначення поняття легалізації (відмивання) доходів, здобутих злочинним шляхом (ст. 1), конфіскаційні заходи (ст. 2), слідчі та прелімінарні заходи (ст. 3), спеціальні слідчі повноваження та методи (ст. 4), принципи міжнародного співробітництва (ст. 7) тощо.

Слід зазначити, що на рівні ООН проведена робота у більшості своїй базувалася на діяльності такої важливої Міжнародної організації, як Спеціальна комісія з фінансової діяльності (FATF)⁸. Цей орган був створений у 1989 р. в Парижі на зустрічі керівників країн Великої Сімки. Його учасниками у 1991 р. були двадцять шість країн: Австралія, Австрія, Бельгія, Канада, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Гонконг, Ісландія, Ірландія, Італія, Японія, Люксембург, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Португалія, Сінгапур, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Туреччина, Велика Британія, Сполучені Штати Америки, Європейський Союз та Рада по співробітництву штатів, розташованих на узбережжі Мексиканської Затоки. Згідно зі Статутом FATF метою діяльності було визначено розробку заходів, направлених на боротьбу з відмиванням «брудних грошей» шляхом встановлення у національному законодавстві посиленої відповідальності для юридичних осіб, та укладання двосторонніх договорів, направлених на боротьбу з цим явищем у сфері фінансової діяльності.

FATF були надані також повноваження щодо дослідження методів та тенденцій відмивання грошей, розгляду вже вжитих заходів на національному та міжнародному рівні та визначення напрямів, які ще належить здійснити у сфері боротьби з відмиванням «брудних грошей»⁹. Для виконання цих завдань у 1990 р. Організація склала Звіт, у якому було вміщено 40 рекомендацій, що забезпечують необхідні заходи з боротьби з відмиванням грошей.

Іншою, не менш важливою Організацією, що вплинула на розвиток подальшої боротьби з незаконною легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, стала Карибська спеціальна комісія з фінансової діяльності. Вона є Міжнародною інституцією, що охоплює діяльність не лише на рівні Європи, а торкається країн Карибського басейну.

Не можна не сказати про впливову міжнародну організацію «Едмонд груп», яка офіційно називається «Підрозділи фінансової розвідки». Ця Організація була створена у 1995 р. європейськими країнами: Бельгією, Великою Британією, Нідерландами, Німеччиною, Францією, а також країнами Тихоокеанського басейну: Японією, Південною Кореєю, Гонконгом та Австралією. На сьогодні кількість учасників цієї Організації нараховується понад 70 (у тому числі й Україна, яка приєдналася до неї у 2004 р.)¹⁰.

Ця організація відповідно до свого Статуту приймає рішення щодо налагод-

ження обміну інформацією між банківсько-фінансовими установами країн і виступає координуючою структурою країн-учасниць. Використовуючи методи фінансового аналізу та проведення спеціальних заходів, вона визначає також шляхи, за якими проводиться легалізація (відмивання) незаконних доходів.

Щодо цих спеціальних фінансових зон існує ряд проблем. З одного боку, це пов'язано з реалізацією кримінальної політики щодо боротьби з легалізацією незаконних доходів та існування системи сталого консервативного банківського права, права на збереження таємниці як розвитку банківської діяльності взагалі. З іншого боку, має місце зіткнення інтересів урядів цих країн, що мають незначні бюджетні надходження, які не дають змоги здійснювати соціальні та інші програми. І тому ці країни намагаються вирішувати наповнення бюджету за будь-яку ціну, даючи можливість вкладати в країну кошти, не питаючи про спосіб їх отримання. Отже, можна визначити два головних чинники щодо зазначених проблем: перший стосується існування самих спеціальних фінансових зон як форми господарювання, що дозволяє мати більш пільгову систему щодо банківської таємниці як частини корпоративного права; а другий – створення умов щодо легалізації незаконних доходів, отриманих злочинним шляхом.

1. *Галенская Л.Н.* Международная борьба с преступностью / Галенская Л.Н. – М.: МО, 1972. – С. 121. 2. *Fennelly N.* The Area of “Freedom, Security and Justice” and the European Court of Justice – A Personal View / *N. Fennelly* // International Comparative Law Quarterly. – 2000. – V.49, №1. – P. 1–14. 3. *Wyatt D.* New Legal Order / *D. Wyatt* // European Law Review. – 1982. – V.7. – № 3. – P. 147–66. 4. *Шаргородский М.Д.* Выдача преступников и право убежища в международном криминальном праве/ М.Д. Шаргородский // Вісник Ленінградського університету. – 1947. – № 8. – С.44. 5. *Валеев Р.М.* Выдача преступников в современном международном праве / Валеев Р.М. – Казань 1976. – С. 26. 6. *Ушаков Н.А.* Суверенитет в современном международном праве. – М.: МО, 1963. – С. 92. 7. *Международное право* / [под ред. В. Дурделевского та С. Крилова]. – М.: Юриздат, 1947. – С.425. 8. *Опришко В. Ф.* Право Європейського Союзу. Загальна частина / Опришко В.Ф., Омельченко А.В., Фастовець А.Ф. – К., 2002. – 460 с. 9. *Сорон Ж.-Л.* Курс з Європейських інституцій : європейська головоломка: підручник / Сорон Ж.-Л. ; пер. з франц. за ред. В.І. Муравйова – К., 2001. – С. 67. 10. *Bernhardt R.* Europaisches Gemeinschaftsrecht und das Recht Internationaler Organisationen: Gemeinsamkeiten und Unterschiede. – In Liber Amicorum : Professor Ignaz Seidl – Hohenveldern / Edited by Hafner G., Loible G., Rest A., Sucharia-Behrmann L., Zemanek K. – The Hague 1998. – P. 2–35.